

The illustration features a central black silhouette of a young child reaching up to hold the strings of four colorful balloons (orange, red, blue, and green). In the background, there are three other silhouettes: a light green one of a person holding a child, a light orange one of two people walking, and a light blue one of a person lifting a child. The overall style is clean and modern with a white background.

Föräldrar i vår tid

Forskning och utveckling om
föräldraskap, föräldrastöd
och familjers villkor

Dokumentation från regional konferens 15 november 2012, arrangerad av forsknings
nätverket "Barns välbefinnande och familjers villkor" med FoU i Väst/GR, institutioner
vid Göteborgs universitet samt Länsstyrelsen Västra Götalands län.

Föräldraskap, föräldrastöd och familjers villkor

Att ha ett arbete är fundamentet för det "goda föräldraskapet". Utan anknytning till arbetsmarknaden är man utsatt, vilket också påverkar barnen.

– Tänk på att varje gång ni hör ordet barnfattigdom, handlar det om barn som lever med fattiga föräldrar.

Margareta Bäck-Wiklund har många års erfarenhet av forskning om familjers villkor där jämförelser gjorts mellan länder i Europa.

– När man arbetat med sådana EU-projekt förändras synen på Sverige. Då inser man att vi bor i ett litet paradisi i norr.

Skillnaderna är tydliga på många områden, bland annat när det gäller viljan att skaffa barn. I de postkommunistiska länderna i östra Europa och länderna i Sydeuropa föds väldigt få barn.

– Det har förstås att göra med föräldrarnas villkor. Vi har bra möjligheter att kombinera familj och yrkesliv. Vi är också bra på att planera in barn när vissa saker är uppfyllda.

MEN TRE FÖRHÅLLANDEN är genomgående för hur barns villkor ser ut och det är kön, klass och etnicitet. Barn som växer upp i familjer som inte har fäste på arbetsmarknaden är utsatta. Rädda Barnens rapport från 2011 visar att klyftan mellan de rikaste och de fattigaste familjerna ökar.

Barnfattigdomen är mer än fem gånger

så hög bland barn med utländsk bakgrund än med svensk. Bland barn till ensamstående föräldrar är barnfattigdomen mer än tre gånger så hög än bland dem som bor med båda sina föräldrar. Genomgående är barnfattigdomen högst i storstadsregionerna och lägst i välmående kranskommuner.

DET FINNS OCKSÅ STUDIER som tittat på fattigdom på grannskapsnivå. Ett grannskap definieras som att det bor mellan 4000 och 10000 personer där och invånarna definierar det som ett område. Jämförelser mellan åren 1990, 1996 och 2002 visar att andelen fattiga grannskap ökar snabbt och att barnfattigdomen blivit mer geografiskt koncentrerad. Det finns också ett starkt samband mellan etnicitet och barnfattigdom.

I utredningen Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden (SOU 2012:69) definieras arbetslivet som navet i den svenska välfärdsmodellen. Individerna kan försörja sig och får makt att styra sitt liv och ”ur ett integrationsperspektiv spelar arbete en avgörande

roll för nyanlända kvinnors och mäns möjligheter att komma in i det svenska samhället”.

– Detta är arbetslinjen som är som ett mantra som ska lösa alla våra problem och det är också utgångspunkten för diskussionen om utsatta familjer.

I utredningen framgår att varannan kvinna och var fjärde man som kom till Sverige mellan 2000 och 2005 aldrig har haft ett arbete.

– Detta berodde inte på att man hade många barn och ett stort omsorgsbehov, vilket ibland hävdas – det stämde inte. De hade en positiv inställning till arbete, men man kunde se att kvinnorna inte fått samma stöd och introduktion som männen.

För att komma till rätta med detta föreslås i utredningen att introduktionen ska bli mer individanpassad.

– Man förelär också att möjligheten till föräldraförsäkring för äldre förskolebarn ska begränsas och att om man inte söker arbete och tar ut vårdnadsbidrag får man inget försörjningsstöd. Detta tål att fundera på, konstaterar Margareta Bäck-Wiklund. ■

LÄSTIPS

Bäck-Wiklund, M. & Johansson, T. (red) **Nätverksfamiljen**. (2012)

Gustafsson, Björn och Österberg, Torun (2012). **Barnfattigdom i storstäderna**. Socionomens forskningssupplement nr 30, s. 18-30. www.socionomen.nu.

Johansson, H. & Bäck-Wiklund, M. (red) **Att fostra familjen – en grundbok om styrning, föräldraskap och socialtjänst**. (2012)

Nielsen, A. et al (Ed) **Transition to parenthood in Europe. A comparative life course perspective**. Bristol, UK: Policy Press. (2012)

Rädda Barnen (2012). **Barnfattigdomen i Sverige**. Årsrapport 2012. www.raddabarnen.se

Pappadeltid

– en väg till högre tidsmässig välfärd och ökad jämställdhet?

Deltidsarbete är starkt kvinnligt kodat – få män går ner i arbetstid för att vara mer med sina barn. Pappadeltid är också en klassfråga. Det är vanligast bland högre tjänstemän.

– Men jag tror att det är en väg till högre tidsmässig välfärd och ökad jämställdhet.

Tidsmässig välfärd bör bli en del av begreppet välfärd, anser Jörgen Larsson. Tidsmässig välfärd kan definieras utifrån dimensionerna "tidspress", som är den känsla av obehag som följer av att man har svårt att hinna med allt man behöver göra, och "tidsnöjdhet", som handlar om att vara nöjd med hur man disponerar sin tid.

Jörgen Larsson har undersökt varför en del småbarnsföräldrar har stora problem med sin tidsmässiga välfärd. Det är en mängd faktorer som i genomsnitt bidrar till att försämra den tidsmässiga välfärden, bland annat om man arbetar heltid och ofta övertid, pendlar, har ett högt kvalificerat jobb, är ensamstående, bor i eget hus och är kvinna.

Av alla dessa faktorer är det arbetstidens längd som slår igenom allra mest.

– Vi är mycket mer på jobbet nu än tidigare. Den sammanlagda veckoarbetstiden för en småbarnsmamma och en småbarnspappa ökade från 58 till 68 timmar mellan 1976 och 2004. Och det är kvinnor som har ökat sin arbetstid markant, medan pappor endast har minskat sin arbetstid marginellt, konstaterar Jörgen Larsson.

Den upplevda tidspressen är avsevärt lägre bland män som jobbar deltid än bland deltidsarbetande kvinnor, förmodligen för att kvinnorna har det stora ansvaret för hem och barn.

– Jag intresserade mig för pappor som arbetar deltid eftersom jag tror att det är en väg till högre tidsmässig välfärd och ökad jämställdhet.

ANALYSER AV STATISTISKT material om 20 000 småbarnsföräldrar visar att bara 2 procent av papporna utnyttjar den lagstadgade rätten att förkorta sin arbetstid med upp till en fjärdedel när barnet går i förskolan – arbetar pappadeltid – medan 28 procent av kvinnorna arbetar deltid.

– Det är alltså en extremt stor könsskillnad, mycket större än föräldradedigheten, påpekar Jörgen Larsson.

Föräldradeltid är således 14 gånger vanligare bland kvinnorna. Detta motiveras ofta av att mannen har högre lön och familjen förlorar för mycket om han arbetar deltid.

– Men det håller inte som huvudförklaring. Istället hänger det samman med att traditionella könsroller lever kvar, pappan tar huvudansvaret för försörjningen och om någon behöver gå ner i arbetstid så blir det mamman eftersom hon har huvudansvar för barn och hem.

– EN ANNAN VIKTIG FÖRKLARING är heltidsnormen. Om en man inte arbetar heltid är han avvikande. Det är ingen som tycker att det är konstigt om en mamma går ner i tid, men om en pappa gör det är det lite märkligt. Pappadeltid är också en klassfråga. Bland högre tjänstemän är det strax över fem procent som arbetar pappadeltid och bland arbetare under en procent.

Jörgen Larsson har även intervjuat 14 män som arbetar deltid. Deras motiv är en stressfri vardag, korta förskoledagar och att vara en närvarande pappa. Hos de här männen var det vanligt att de ifrå-

gasatte traditionella könsroller, var väletablerade på arbetet och hade inflytande över sitt arbete. De prioriterade tid framför pengar och konsumtion.

Jörgen Larsson ser ett antal åtgärder som skulle gynna pappadeltid:

- Fler pappamånader
- Deltidsrätt för alla – om fler skulle arbeta deltid, inte bara småbarnsföräldrar, skulle det också bli mer accepterat att pappor gör det
- Ekonomisk ersättning för föräldradeltid
- Inkluderande av pappadeltid i diskussionerna om jämställdhet och livspussel. ■

LÄSTIPS

Studier i tidsmässig välfärd – med fokus på tidsstrategier och tidspolitik för småbarnsfamiljer.
Jörgen Larsson, doktorsavhandling (2012)

Den finns att ladda ner från www.jorgenlarsson.nu. Kan också beställas i tryckt form från gunilla.gustafsson@socav.gu.se

Föräldrautbildning, städhjälp eller farmor?

Om småbarnsföräldrars formella och informella hjälp i vardagslivet

Det är okej att be mor- och farföräldrar om hjälp. Men inte att vända sig till vänner och grannar. Vänner och arbetskamrater är istället de man pratar med – de är viktiga för småbarnsföräldrarnas emotionella stöd.

Therese Wissö studie handlar om småbarnsföräldrars vardagsliv och hon konstaterar att föräldraskap handlar mycket om normer och att leva upp till krav.

– Det handlar också om omsorgsmoral. Vem ska ta hand om våra barn? Vem

kan man delegera till och hur mycket.

Hon har intervjuat 24 föräldrar – enskilt, i par och i fokusgrupper – från tre olika stadsdelar i Göteborg. Alla hade minst ett barn i ålder 1–3 år. Dessutom intervjuades sex föräldrar som deltagit i en stödverksamhet för småbarnsföräldrar.

Ganska många har hjälp av sina egna föräldrar.

– Det finns en uppfattning bland föräldrarna att mor- och farföräldrar passar sina barnbarn för att de vill och att det är roligt. Därför är det naturligt att be om hjälp från dem, vilket ger en bild av en tydlig omsorgsmoral.

Geografiska avstånd och att mor- och farföräldrar också arbetar har förstås betydelse, liksom ekonomiska faktorer. De småbarnsföräldrar som är mest ekonomiskt utsatta har inte samma hjälp från sina föräldrar.

ATT BE OM PRAKTISK HJÄLP från vänner, grannar och bekanta är svårare. Hjälp mellan vänner handlar mer om tjänster och gentjänster och man värjer sig mot att ”stå i skuld” till vänner. Däremot fyller de en viktig funktion för det emotionella stödet och informationen.

– Arbetskamrater är sällan nära vänner, men med dem kan man dela den där kaotiska morgonen. De är viktiga och det blir extra tydligt i intervjuerna med de föräldrar som inte har arbete. De har väldigt få personer att prata med, påpekar Therese Wissö.

Professionella aktörer spelar stor roll för dem som saknar informella resurser. Men medan föräldrarna vill ha praktisk

hjälp och avlastning, erbjuds de stöd som handlar om samspel mellan föräldrar och barn, föräldrautbildning och samtalsbehandling.

Vissa satsningar, som öppen förskola och föräldragrupper, uppskattas av många och kan bidra till emotionellt stöd, men det är sällan det blir någon avlastning eller praktisk hjälp i vardagen.

OM INTE FAMILJ, VÄNNER eller professionella kan hjälpa till med praktisk hjälp, finns ju nu en marknad där man kan köpa omsorgstjänster. Rut-avdraget för hushållsnära tjänster infördes för att underlätta vardagslivet för småbarnsföräldrar. Det finns fortfarande ett visst motstånd, men det är lättare att köpa städtjänster än barnpassning. Anpassningen av omsorgstjänsterna på ett sätt som gör att de tilltalar småbarnsföräldrar kommer att öka skillnaderna ytterligare, eftersom de ekonomiska resurserna är ojämnt fördelade, menar Therese Wissö.

– Det ekonomiska kapitalet som föräldrarna har påverkar också det sociala kapitalet. Fattigdom är något som i högsta grad påverkar. Här finns en utmaning: Kan och vill vi möta de behov som föräldrarna upplever att de har i sin vardag? Ska vi kanske utmana de normer vi har av familj, föräldraskap, omsorg och hur stöd ska utformas? ■

LÄSTIPS

Forsberg, L (2009) **Involved Parenthood. Everyday Lives of Swedish Middle-Class Families.** Linköping: Linköpings universitet.

Gleichmann, L (2004) **Föräldraskap mellan styrning och samhällsomvandling: En studie av syn på föräldrar och relation mellan familj och samhälle under perioden 1957–1997.** Stockholm: HSL Förlag.

Halleröd, B (2008) Flergenerationsfamiljen – ”att hjälpa och bli hjälpt”. I: **Jämställdhetens pris.** Grönlund, A & Halleröd, B (red.) (2008) Umeå: Boréa.

Plantin, L (2012) Föräldraskap och arbetsliv – om lojalitetskonflikter i familjelivets vardag. I: **Nätverksfamiljen.** Bäck-Wiklund, M & Johansson, T (red.). Stockholm: Natur och Kultur.

Wissö, T (2012) **Småbarnsfamiljers vardagsliv. Omsorg, moral och socialt kapital.** Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

”Du ska ta ledningen och makten”

– om föräldrars möten med skolan

Föräldrarnas engagemang i skolan är den enskilt viktigaste faktorn för om ett barn ska lyckas i skolan. Därför måste skolan jobba för att nå de föräldrar som man inte har kontakt med. Det är viktigt för att förstå hur stor effekt det kan få om man lyckas få en bra kontakt mellan föräldrar och skola.

Den svenska skolan har visat ganska dåliga eller måttliga resultat de senaste åren. Man har misslyckats med att förmedla kunskap och att utjämna skillnader mellan grupper, konstaterar Göran Lassbo.

– Det vanligaste svaret på frågan om vad som krävs för att komma till rätta med detta är ”mer pengar, mindre barngrupper, högre lön till pedagogerna”, men det finns annat också.

– Ett sätt är satt ta hand om den utnyttjade gruppen föräldrar. De är förstås viktiga för att de hjälper barnen med läxorna och ser till att de kommer iväg till skolan. Men också de direkta kontakterna – telefonsamtal, kvartssamtal, föräldramöten – har stor betydelse för barnens framgång i skolan, säger Göran Lassbo.

FAMILJEUNDERSÖKNINGAR som han var med och gjorde under flera decennier visar att bland småbarnsföräldrar var det ingen större skillnad i föräldrarnas engagemang. Men när barnen kom upp i skolåldern uppstod skillnader mellan de sedvanliga grupperna. Varför blev det så?

Med utgångspunkt i den franske sociologen Pierre Bourdieus teori om olika habitus och symboliska kapital kan det förklaras med att det kulturella och sociala kapitalet domineras av den högtbildade medelklassen eftersom det är den som har makten. I mötet mellan föräldrar och skola manifesteras detta i väldigt hög grad.

– Forskningsresultat visar att föräldrar med rätt kapital delar det med skolan. Skolans diskurs är uppsatt efter det

här kapitalet. Högtbildade, helt svenska kvinnor är vinnarna. De vågar diskutera, kritisera, lösa problem. Barnet är ett gemensamt projekt för skola och hem.

FÖR LÅGUTBILDADE är det svårare att föra fram kritik, framför allt för att de har en väldig respekt för skolan och ibland egna dåliga erfarenheter. De känner inte att de har något att tillföra.

När det kommer till minoritetsgrupper är det en sådan asymmetri i maktbalansen att skolans auktoritet bestämmer helt och hållet.

– Det är skolan inte alltid medveten om, det har jag egna studier på. ”Vi gör vad vi kan men kan inte tillföra så mycket, för de har en så’n konstig kultur” säger de i förskolan eller skolan. Och så pratar jag med föräldrarna och de vädjar om hjälp för att deras barn ska anpassas till det svenska samhället och ska lära sig språket.

Studie efter studie visar också att det fortfarande finns en manlig extern habitus, han ser till att det kommer in pengar, och en kvinnlig intern habitus, som handlar om att hon tar hand om det interna familjelivet. Den största skillnaden i relation till skolan är på ena sidan vinnaren, en högtbildad svensk kvinna, och på den andra en lågutbildad man.

Göran Lassbo betonar att detta förstås inte är ödesbestämt. Det finns många exempel på hur man lyckats bryta igenom och bygga upp kontakterna.

– Jag kan tänka mig att detta är den största genomförbara förändringen som kan ske i skolan idag. Att se till att de grupper som inte utnyttjar sin potential får en chans att göra det. Solklart – det är bara kavla upp ärmarna och gå ut och göra det. ”You don’t want to be another brick in the wall, do you?” ■

LÄSTIPS

Bourdieu, P. & Passeron, J-C, 1990, **Reproduction in education, society and culture**. London: Sage Publications

Lareau, A, 2003, **Unequal childhoods. Class, race and family life**. Berkley, CA: University of California Press

Arneberg, P. & Ravn, B. (eds.), 2006, **Mellom foreldre og skole. Er et demokratisk felleskap mulig**. Oslo: Ad Notam Gyldendal/Unge Pedagoger

Willis, P., 1977, **Learning to labour. How working-class kids get working-class jobs**. Farnborough: Saxon House

Oftare deltidarbete, ingen fritid och lite kontakt med vänner, men desto mer kontakter med myndigheter och institutioner av olika slag. Det är verkligheten för många familjer med barn med funktionshinder.

Blivande föräldrar har en mängd olika ideal och förhoppningar om föräldraskapet. De kan också ha farhågor, men få föreställer sig hur det är att få ett barn med funktionsnedsättning.

– Det finns en stark föreställning att funktionsnedsättning och sjukdom är en stor sorg. Men det är sällan den sorgen som blir det svåraste, utan hur livet påverkas, att familjerna behöver kämpa så för att få det stöd de har rätt till, säger Malin Broberg.

Kan man vara en familj som andra när man har ett barn med funktionshinder? Redan i relationen mellan barnet och föräldrarna, på mikronivån enligt Bronfenbrenners utvecklingsteori, kan det bli en ond cirkel när barnet kanske har ont, känner obehag på grund av sitt funktionshinder eller ger väldigt svaga signaler till föräldern. Då kan föräldern känna sig otillräcklig, till exempel när man inte ”når fram” till barnet eller när barnet inte kan tröstas.

Spindeln i nätet

– att vara förälder till ett barn med funktionsnedsättning

– Barn som inte får sina behov tillgodosedda har en tendens att trappa upp sina signaler och föräldern känner sig ännu mer misslyckad. Föräldrar som har barn som ger svaga signaler och inte är så aktiva i samspelet blir ofta mindre kommunikativa och mer styrande i relationen till barnet. Att reagera lyhört på barns signaler är som att sätta in guldmynt i barnens psykologiska kapital, menar Malin Broberg.

NÄSTA NIVÅ, MESO hos Bronfenbrenner, handlar bland annat om vikten av att vara delaktig i arbetslivet och på fritiden. Studier visar att mammor till barn med funktionshinder arbetar mycket mindre utanför hemmet än andra föräldrar. Skälen de anger är att de inte får barnomsorg som passar barnets behov, men också att de inte orkar. De ska också hinna sköta alla de kontakter som barnet behöver med sjukvård, skola etc. Fritidsaktiviteter och vänner hinner de inte heller med.

På exonivån finns familjens alla professionella kontakter med skola, specialvård, försäkringskassan, habilitering, socialtjänst, korttidshem med mera, med mera. Det är ett komplext system omkan vara svårt att orientera sig i.

Att det är komplicerat visar resultaten från RiFS-projektets* undersökningar. En dryg tredjedel av föräldrarna svarar nej på frågan om det är tydligt för dem vem som har ansvar för olika delar av

stödet. På frågan om de vet vem som har ansvar för att samarbetet mellan olika instanser fungerar svarade 70 procent nej.

DEN YTTERSTA NIVÅN, makronivån, handlar om samhällets normer, värderingar och lagar.

– Tyvärr får lagarna inte alltid genomslag i det dagliga livet. Trots att familjen får ett positivt beslut så händer ingenting. Det har också blivit allt mer vanligt med avslag. Då kan man ju överklaga, men ofta drar det ut på tiden och det man ansökt om kanske inte är aktuellt längre.

Det har också visat sig att det är de föräldrar som orkar överklaga och driva frågor som också får mest hjälp, det är både föräldrar och professionella överens om.

– Och man kan ju fundera på om det är så det ska fungera i vårt välfärdssamhälle, säger Malin Broberg.

I RIFS-PROJEKTET har man också fokuserat på samverkan. Man har bland annat arbetat nära olika verksamheter, kartlagt föräldrastödet och professionella har träffats i work-shops.

– Det var till exempel en habiliteringslogoped som efter 20 år i yrket för första gången träffade en LSS-handläggare. Det är oerhört viktigt och positivt att olika yrkesgrupper får möjlighet att träffas, konstaterar Malin Broberg. ■

LÄSTIPS

Boström, Petra (2012) **Experiences of Parenthood and the Child with an Intellectual Disability**. Doktorsavhandling, Psykologiska Institutionen, Göteborgs universitet

Broberg, M (2011) **Expectations and reactions to disability and normality experienced by parents of children with intellectual disability**. Child; care, health and development.

Delrapport från RiFS-projektet på Folkhälsoinstitutets hemsida: <http://www.fhi.se/Om-oss/Uppdrag-och-styrdokument/Regeringsuppdrag/Redovisade-uppdrag/Riktat-foraldrastod-andra-delrapporten/>

Föräldrakraft maj 2012 nr 3, sidorna 40-51.

Riksrevisionen (2011) **Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem?** RiR 2011:17

Larsen, T., Malmberg Nord, M., Nordenhielm, S. (2011) Vanliga föräldrar under ovanliga omständigheter. I **Barn av vår tid**. FoU i Väst/GR. Sidorna 49-52.

* Projektet Riktat föräldrastöd, RiFS, undersöker stödet till föräldrar med barn som har funktionsnedsättning i Göteborgs, Kungälv och Tjörns kommun. Mer information om RiFS finns på www.grkom.se/fouivast

Varför se pappan när vi vårdar mamman?

Om pappors delaktighet vid förlossning

Att pappan är med vid förlossningen är en självklarhet idag. Men vilken roll har han och hur bemöts han där och på BB? Frågorna blev starten på ett utvecklingsarbete som gjort pappor mer delaktiga den allra första tiden av föräldraskapet.

Personalen vid förlossningen och BB på Norra Älvsborgs Länssjukhus, NÄL, tyckte sig ha märkt en förändring bland paren som kom till sjukhuset.

– Det fanns en vilja hos många pappor att vara mer delaktiga redan från första början av barnets liv. Och de var förvånade över att sjukvården inte såg det, säger Kristin Eliasson.

En arbetsgrupp bildades och tillsammans med sina chefer formulerade de ett antal frågor: Hur kan delaktighet skapas för mannen? Vem är vi till för? Vilka behov och förväntningar ska vi möta? De läste forskningsartiklar och studier, diskuterade med sina kolleger, bland annat om hur de tänker om pappor och delaktighet. Dessutom intervjuades pappor om sina erfarenheter.

NÄR ARBETSGRUPPEN BÖRJADE analysera materialet, utkristalliserades snart en konflikt mellan föräldrarnas och personalens synsätt.

– På förlossningen såg sig mannen som en del av födande par, medan personalen tyckte att han skulle vara en coach till mamman, berättar Kristin Eliasson.

Även på BB fanns det en tydlig skillnad. Föräldrarna såg sig som en enhet, medan personalen tyckte att pappan till och med kunde stå i vägen för deras omsorg om kvinnan och barnet.

– Här fanns alltså ett tydligt problem, konstaterar Kristin Eliasson.

På utvecklingsdagar vred och vände man på slutsatserna. Efter ett tag togs beslut om att mer aktivt än tidigare börja inkludera pappan, med både tilltal och kroppsspråk. På BB skulle man också aktivt bjuda in pappan i omvårdnaden av barnet.

– Och tidigare hade mannen fått varken mat eller dryck. Men nu erbjuds frukost och dryck, vilket ger signalen att ”du är viktig”!

Dessutom har BB byggts om och fått fler enkelrum, eller familjerum, så nu är det mycket lättare för papporna att sova över, vilket uppskattas mycket.

FÖR ATT FÖLJA UPP ARBETET har nya intervjuer gjorts med personal och pappor.

– I intervjuerna är papporna väldigt positiva. De berättar att de blivit inkluderade på ett positivt sätt. Personalen har en stor medvetenhet om att det är viktigt att inkludera papporna, men vi ser också att de uttalade förväntningarna på hur papporna ska bete sig är starka. Det finns en ram de ska hålla sig inom – de ska vara intresserade och stötta kvinnan och i viss mån personalen.

Men det verkar vara väldigt lätt att gå utanför ramen. Det är till exempel inte okej att ligga och sova på dagen eller att ställa krav och ha idéer om smärt lindring och annat. Det är inte okej att komma oförberedd, men inte heller att vara allt för påläst. För personalen är det fortfarande en lärotid.

KRISTIN ELIASSON KONSTATERAR att det finns flera skäl till att projektet fungerade så bra:

– Det fanns ett tydligt problem i konflikten mellan synsätten. Det är också ett arbete som lyckats vara kvalitativt i en tid när allt ska mätas och kvantifieras. Och arbetet pågick hela tiden i verksamheten, men med koppling till forskningen, och kunde kombinera teori och praktik på ett bra sätt. ■

LÄSTIPS

Premberg, Åsa (2011). **Förstagångsfäders upplevelser av föräldrautbildning, förlossning och första året som far.** Avhandling vid Institutionen för vårdvetenskap och hälsa, Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet

Åberg, Daniel & Ögren, Johanna (2012). **När två blev tre: Förstagångsföräldrars funderingar, farhågor och fantasier.** Natur & Kultur

Murray Brodin, Kristina (2011). **Varför gråter pappan?** Olika förlag

Dahlin, Sara & Lauri, Johanna (2012). **Det löser sig jämt: Om förädraledighet och jämställdhet i vardagen.** FOFF Forum för feministiska föräldrar

Asylföräldrars dilemma

Om samspelet mellan asylsökande barn och föräldrar

Livet präglas av ovisshet och väntan, men också av en känsla av lättnad för att ha undkommit det man flydde från. Så beskriver asylsökande barn och föräldrar sin vardag. En vardag som också formas av ont om pengar och ensamhet.

När familjer söker asyl i Sverige startar den formella asylprocessen enligt svensk lag – men för familjen är det fortsättningen på en process som kan ha pågått länge. De har förberett en flytt, lånat pengar och i en del fall har allt skett i största hemlighet.

– Det innebär att när de kommer till Sverige är de skuldsatta och kan inte ha kontakt med släkt och vänner för att inte utsätta dem för risker, berättar Ulla Björnberg.

Hon har, som en del av projektet ”Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande”, gjort intervjuer med barn och föräldrar i 18 familjer som sökt asyl i Sverige. De hade kommit hit av olika skäl, men alla hade stora svårigheter bakom sig. I en tredjedel av familjerna var mamman ensamstående med barnen. Alla familjerna hade varit Sverige lång tid

och några hade fått avslag och överklagat beslutet.

I intervjuerna kommer det fram flera omständigheter som försvårar livet för de asylsökande familjerna, till exempel boendet och inkomstnivån.

– Som asylsökande kan du ha ABO, alltså ett boende som anvisats av migrationsverket, eller EBO, som är eget boende, ofta hos en släkting eller bekant. I båda fallen innebär det att bo trångt och med människor man knappt känner. Det är klart att det blir spänningar och att det sliter, säger Ulla Björnberg.

STÖDET SOM MIGRATIONSVERKET betalar ut har inte höjts sedan 1994 och ligger under normen för försörjningsstöd.

– Det gör att föräldrarna måste ansöka om pengar för till exempel kläder, skor eller glasögon till barnen och som inte alltid beviljas. Barnen kan inte heller delta i fritidsaktiviteter som kostar pengar, konstaterar Ulla Björnberg.

För föräldrarna innebär det känslor av skam och skuld. Skam över att de är fattiga och skuld för att deras barn måste avstå från sådant som andra barn i deras förskola eller skola har.

Samtidigt säger alla intervjuade föräldrar att de flydde för barnens skull.

Det är deras framtid som ska bli bättre och för ensamstående mammor med låg eller ingen utbildning är barnen hennes försäkring inför ålderdomen.

– Men det kan hon aldrig visa inför sina barn. Hon vill vara en god förälder och skydda sina barn, och se framåt. Men det kan vara svårt när framtiden är så ovisst och när man saknar kontroll över viktiga livsvillkor.

Både föräldrar och barn berättar om ett minimalt socialt nätverk. Barnen har klasskamrater men träffar dem inte utanför skoltid. Föräldrarna träffar andra vuxna när de går på SFI, svenska för invandrare, men för övrigt har de få kontakter. Många undviker landsmän och deras organisationer – det vet inte vilka de är och vill inte riskera att bli kända.

– Det kan också vara ett slags strategi i att inte bli bekant med så många. Då är det lättare att hålla sig undan om man får avslag på asylansökan, säger Ulla Björnberg.

MÅNGA TALAR OCKSÅ OM stressen över att inte veta hur man ligger till i asylprocessen, om alla uppgifter har kommit med i utredningen och osäkerheten i när ett beslut kan komma.

– Men de talar också om det positiva, att ångesten och oron de hade med sig har lättat eftersom de är tryggare. Med sin egen motståndskraft skapar de ljuspunkter i tillvaron och den viktigaste strategin är att hålla ihop familjen, avslutar Ulla Björnberg. ■

”Mellan det förflutna och framtiden. Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande” är resultatet av ett mångvetenskapligt projekt som pågick 2006–2009. I rapporten förmedlas olika perspektiv på familjers villkor under asylprocessen. Projektet leddes från Göteborgs universitet, med Ulla Björnberg som projektledare, och finansierades av Europeiska Flyktingfonden och Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet.

Foto: Märta Malmberg Nord/JGR

LÄSTIPS

Andersson, Hans E., Henry Ascher, Ulla Björnberg och Marita Eastmond (red), (2010), **Mellan det förflutna och framtiden. Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande**, Göteborgs universitet: Centrum för Europaforskning

Andersson, Hans E., Henry Ascher, Ulla Björnberg, Marita Eastmond och Lotta Mellander (red), (2005), **The Asylum-seeking Child in Europe**, Göteborgs universitet: Centrum för Europaforskning

Angel, Birgitta & Hjern, A (2004), **Att möta flyktingar**, Lund: Studentlitteratur

Brekke, Jan-Paul (2004) **While We Are Waiting. Uncertainty and empowerment among Asylum-Seekers in Sweden**, Oslo, Institutt for Samfunnsforskning. Report 2004:10

Christensen, Else och Vitus Andersen, Kathrine, (2006) **Livsvillkår for børn med familie på dansk asylcentre**, København: Socialforskningsinstituttet 2006:25

Lundberg, Anna (2009), ”Barns rätt att komma till tals i asylprocessen – om likheter och diskrepanser mellan policy och praktik”, Fryklund, B & Lundberg, A (red) **Asylsökande i Sverige – ett rättssäkert och värdigt mottagande för barn och vuxna?** Current Themes in IMER research, Malmö Högskola.

Nilsson, Eva (2007), **Barn i rättens gränsland, Om barnperspektiv vid prövning om uppehållstillstånd**, Uppsala: Iustus förlag

Rosengren, Annette (2009), **Vinna eller förvinna – om flykt, asyl och hjälpare**, Stockholm: Carlssons

Infertilitet utredning och behandling genom assisterad befruktning. Julius Hreinsson, Lars Hamberger, Thorir Hardarson. Studentlitteratur 2005

Längta barn. En antologi om barnlöshet. Kristina Thulin & Jenny Östergren, Bonniers 2004.

Practitioner Review: Outcomes for parents and children following non-traditional conception: what do clinicians need to know? Golombock S, MacCallum F. Journal of Child Psychology and Psychiatry 44:3 (2003), pp 303-315

SOU 2007:3 **Föräldraskap vid assisterad befruktning**

Att ta hjälp av sjukvården för att skaffa barn kan i vissa avseenden ha betydelse för föräldraskapet.

– Men det är betydligt mer likt än olikt ett "vanligt" föräldraskap, menar Stina Järholm.

Vad innebär det att skaffa barn med hjälp av sjukvården?

Mellan 10 och 15 procent av alla par i Sverige drabbas av ofrivillig barnlöshet.

– Men det är om man tänker strikt heteronormativt, den siffran syftar på att det är par som lever i heterosexuella förhållanden och har oskyddat samlag under minst ett års tid utan att det leder till graviditet. I själva verket är det långt fler som någon period i livet har upplevt att de inte blir föräldrar som de önskar, påpekar Stina Järholm.

Omkring 30 procent av all barnlöshet anses bero på faktorer hos mannen och lika stor andel på faktorer hos kvinnan. Ungefär 30 procent är en kombination av båda och 10 procent är oförklarad.

Idag erbjuder sjukvården flera olika behandlingar, exempelvis IVF/ICSI, donation och preimplantatorisk genetik diagnostik (PGD). Av alla barn som föds under ett år är cirka 3 procent ett resultat av IVF/ICSI, det som i vardagslag kallas för provrörsbefruktning. Hittills har det fötts mer än 40 000 barn i Sverige och i världen omkring fyra miljoner barn efter IVF.

– PGD innebär att par med kända allvarliga genetiska sjukdomar efter IVF kan göra diagnostik på embryot och återföra endast det embryo som inte riskerar att insjukna i den genetiska sjukdomen, förklarar Stina Järholm.

Hon har i en studie intervjuat par som gått i behandling med PGD. En kvinna konstaterar att hennes egna behov har ett "pris" och att någonstans är det lätt att få dåligt samvete för att man får en så dyr behandling, när mer resurser behövs i cancervården eller till hjärtsjuka.

– Mycket av det vi gör i sjukvården idag handlar inte om liv och död, utan om att ge hjälp till ett bra liv. Men att känna att man behöver resonera så om sin egen situation möter jag inte hos någon annan grupp än de ofrivilligt barnlösa, säger Stina Järholm.

MEN VAD HÄNDER INNAN man blir förälder? För de flesta är perioden från beslutet att vilja bli förälder till att man är det ganska kort. Men de ofrivilligt barnlösa fastnar i "mellanrummet" mellan tvåsamhet och ett liv med barn.

– Jag brukar säga att avståndet mellan fantastiskt och förfärligt är kort. Ofta får de höra att "det ordnar sig", "stressa inte", "tänk inte på det". Själva känner de att de sitter fast i ett slags sorglig ovisslighet. En sorg som de inte har möjlighet att bearbeta, eftersom de hela tiden hoppas.

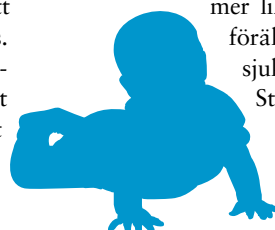
De vanliga stödsystemen kan upplevas som en belastning. Kafferumspratet om barn och vardagsstress, som är ett stöd för många föräldrar, är ofta en mardröm för ofrivilligt barnlösa.

I VISSA AVSEENDEN HAR DET betydelse att bli förälder med hjälp av sjukvården. Det är vanligare att bli förälder till tvillingar vid assisterad befruktning. För 20 år sedan var 35 procent av födslarna tvillingar. Nu är det cirka 5 procent, mot 1,4 procent vid "vanliga" graviditeter. Det finns också en liten men ökad risk för missbildningar som inte verkar handla om tekniken i sig utan de bakomliggande orsaker som finns till ofrivillig barnlöshet.

Psykologiska aspekter kan exempelvis vara att inte berätta för barnet att det har kommit till med hjälp av donationsbehandling och på så sätt riskera att "bygga in" en familjehemlighet som kan bli problematisk.

Det finns också studier som visar på fördelar, exempelvis att föräldrar som fått barn efter assisterad befruktning upplever sig som mindre stressade än andra småbarnsföräldrar. Men här finns det en mängd faktorer som kan spela in, till exempel socioekonomisk situation.

– Men i det stora hela är det mer likt än olikt att bli förälder med hjälp av sjukvården, avslutar Stina Järholm. ■

Vuxna i våldsrelationer och deras syn på sina barn

Hos vuxna som levt i våldsrelationer finns en rädsla för att vara misslyckad och att ha förstört sitt barn för alltid. Men det går att förmedla hopp genom sätta ord på det som har hänt och på så sätt öppna för förändring.

Det visar intervjuer med föräldrar inom Utväg Södra Älvsborg. Intervjuerna handlar om föräldrarnas upplevelse av sig själva och sina barn utifrån sin föräldraroll och har gjorts av Ulla Kristiansson. De ingår i ett treårigt forskningsprojekt som heter ”Den som slår, den som blir slagen och barnet som bevittnar”.

– Våld i relationer handlar inte bara om fysiskt våld, utan också om psykiskt våld, isolering, kränkningar av olika slag. Bland de föräldrar jag har intervjuat, och i fokusgrupperna, har det förekommit våld mellan föräldrarna, men också mot barnen och mellan syskon, berättar Ulla Kristiansson.

HON HAR ARBETAT i många år med barn, unga och deras föräldrar när det gäller våld i nära relationer.

– Jag tycker att vi ofta glömmer bort att ge föräldrarna verktyg att se barnen i de här situationerna, när de själva kanske är fulla av förtvivlan, skam och skuld, säger Ulla Kristiansson.

Forskningsprojektet om föräldraskap och våld står på tre ben: anknytningsteori, helhetstänkande och gruppverksamhet. I en delstudie har Ulla Kristiansson

intervjuat nio föräldrar (fem mammor och fyra pappor, varav tre par) individuellt och träffat dem i fokusgrupper, en för pappor och en för mammor. Föräldrarna har sammanlagt 19 barn i åldrarna fyra till 30 år. Närmare hälften av barnen hade haft kontakt med skolpsykolog, läkare, BUP eller kurator.

Resultatet av kan delas in i tre teman:

- Bilden av mitt/mina barn
- Bilden av mig som förälder
- Bilden av mig själv som barn

– Föräldrarnas bilder av sina barn gav uttryck för känsla av vanmakt och av att inte kunna möta och hantera vardagssituationer. Barnet känns ”övermäktigt” och det är något som är väldigt svårt att prata om.

DET FINNS OCKSÅ föräldrar som beskriver att barnet har det ”finfint”, fast att de i stunden innan har berättat om svåra händelser och situationer. Det är lättare att beskriva yttre omständigheter, som att barnen är förkylda, och inte prata om hur det man gjort påverkat barnen.

Maktlöshet, ansvar och skuld gentemot barnen är känslor som beskrivs när de talar om sig själva som föräldrar. Alla har en önskan om att vara en god

förälder. Den egna barndomen har ofta präglats av att inte ha blivit sedd, av att ha varit ensam och illa behandlad.

SLUTSATSER AV STUDIEN är att det finns en rädsla hos föräldrarna. De är rädda för att vara misslyckade som föräldrar, att bli övergiven av sin partner, av vänner och syskon om man berättar om vad som händer hemma.

– Och de är förstås rädda för att förlora sina barn och att ha förstört för dem för all framtid. Men säger man att ”jag tror inte att det är för sent”, ser man hur axlarna sjunker ner på dem, säger Ulla Kristiansson.

För att bryta mönstret är det viktigt att sätta ord på det som har hänt och våga benämna sin egen svaghet och egen brist. Och det ger möjlighet till förändring.

– Vi måste också förmedla hopp – att det inte är för sent, avslutar Ulla Kristiansson. ■

LÄSTIPS

Isdal, P. (2001) **Meningen med våld**. Stockholm: Gothia Förlag.

Maria Eriksson (red.) (2007) **Barn som upplever våld – nordisk forskning och praktik**. Gothia Förlag.

Gro Dahle och Svein Nyhus (2009). **Sinna Mann**. Cappelen förlag. (Norsk, finns även på svenska – mycket bra!)

Carolina Överlien (2012). **Våld i hemmet – barns strategier**. Gleerups.

Länktips

Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK). www.nck.uu.se

Rikskriscentrum – riksorganisation för professionellt behandlingsarbete mot våld i nära relationer. www.rikskriscentrum.se

Föräldraforumsfenomenet

och hur föreställningar om föräldraskap gestaltas på nätet

Hur "pratar" man med varandra på föräldraforumen på internet? Finns det starkare och svagare skribenter och hur betar de sig mot varandra?

Kristina Alstam har studerat samtalsmönstret på de två största svenska föräldraforumen och sett att här finns goda exempel på stöd och empati, men också risk för att man blir "pratad om" mot sin vilja.

Ett forum är en plats på en webbsida på internet som är interaktiv. Man kan posta meddelanden och frågor och kanske få svar av andra. Det finns olika teman, till exempel kolik, flaskmatning, tonåringar, men samtalen kan handla om väldigt mycket. De flesta skriver under ett "nick", ett påhittat namn som ger en viss anonymitet, men inte helt.

– För om jag skriver på ett forum, till

exempel under "nicket" Göteborgsmorsan, och är på forumet ofta och under lång tid, kommer många till slut att identifiera mig som Göteborgsmorsan med två barn, som gillar att gå på gym, bor i Majorna och jobbar på universitetet. Och en del kommer att använda det emot mig vid diskussioner. Namnet blir en pseudonymitet, förklarar Kristina Alstam.

PÅ ETT FORUM SKAFFAR man sig vänner och fiender. Det går att registrera sig som vän till andra skribenter och man kan också ignorera skribenter som man inte vill ha med i ett samtal, "tråd", som man själv startar.

Tidigare forskning om forum på internet visar att människor tycker att de har fått konkret stöd och hjälp, även om det inte är experter man har kontakt med. Man tycker det är skönt att "prata" med någon och kan få tips om vart man kan vända sig. Det finns en relativt stark social kontroll i forumen och bemötandet påverkas av utbildning, ras och klass.

DIGITAL DARWINISM är ett fenomen som kan beskrivas som att den som orkar gräla längst vinner. Den som är mest påläst eller skickligast retoriker avgår med segern och plattar gärna till en och annan skribent längs vägen.

Kristina Alstam har tittat på hur det problematiska föräldraskapet diskuteras och var gränserna går. Som exempel beskrev hon en tråd i ett svenskt kommersiellt forum, med omkring 250 000

unika besökare varje vecka, där starka skribenter talar med varandra över huvudet på och om andra medlemmar. Det illustrerar hur det kan vara att bli pratad om mot sin vilja.

EN MAMMA, "VERA", startar en tråd om sin tvååring som har svårt att klara förskolan. I början är inläggen stödjande och välvilliga, men efter några inlägg kommer en mycket aktiv skribent, "Kulan", som har invändningar mot "Veras" sätt att resonera. "Vera" tar illa vid sig och ber "Kulan" att sluta och väljer att ignorera henne. Andra aktiva skribenter, allierade med "Kulan", lägger sig i. Eftersom "Kulan" inte längre kan skriva i "Veras" tråd, startar hon en ny tråd och där fortsätter diskussionen om "Vera" och hennes tvååring. "Vera" svarar och ber att de ska sluta prata om henne. Men konversation fortsätter över huvudet på "Vera".

– Så om man skriver om sig själv och en skör situation, bör man nog fundera över risken för att det egna livet berättas av någon annan – man förlorar sin definitionsmakt. ■

LÄSTIPS

Daneback, K. och Plantin, L. (2010) **Föräldraskap och internet. Nya mötesplatser och informationsvägar kring det senmoderna föräldraskapet.** Socialvetenskaplig tidskrift: 2

Sarkadi, A. (2003) **Verklig gemenskap i en virtuell värld?** Statens Folkhälsoinstitut Rapport nr 2003: 30

Sveningsson, M. (2001). **Creating a sense of community: Experiences from a Swedish web chat.** Avhandling. Linköping Studies in Art and Science, 233

En särskild webbplats är den form av stöd som de flesta föräldrar kan tänka sig att använda. Och ju mer internetvana man har, desto större är intresset för föräldrastöd. Det visar en studie av universellt föräldrastöd i 15 västsvenska kommuner.

Vad vill föräldrarna ha? Vet de vad vi erbjuder?

Om universellt föräldrastöd i 15 kommuner

Strävan för jämställdhet har fört med sig att svenska föräldrar arbetar allt mer. Det har lett till ökad stress, vilket i sin tur påverkar föräldraskapet.

Jämfört med för 20 år sedan mår små barn, upp till klass 5, lika bra eller bättre än barn andra länder. Men bland de lite äldre barnen har stress och psykisk ohälsa ökat. Ångest och/eller depression har ökat från nio till 30 procent hos flickor och från fyra till 14 procent hos pojkar.

Detta har oroat regeringen, som konstaterar att det är en utmaning att vara förälder och att det finns behov av ett universellt riktat föräldrastöd, alltså stöd riktat till alla. Därför har man formulerat en nationell strategi för föräldrastöd där det övergripande målet är att alla föräldrar med barn 0–17 år ska erbjudas stöd.

FORSKARGRUPPEN HAR TITTAT PÅ hur stödet har implementeras i kommunerna, hur man samverkar mellan och inom kommunerna och vilka möjligheter som finns för att erbjuda ett sammanhållet föräldrastöd som främjar barns och ungdomars hälsa.

Men vilka grupper nås av föräldrastödet? Och vilket stöd vill de ha? Känner de till det stöd som erbjuds? Det var några av de frågor forskarna ville ha svar på. För att få ett underlag gjordes telefonintervjuer av slumpmässigt utvalda föräldrar i de berörda kommunerna. Av drygt 2 100 samtal tackade 82 procent ja till att bli intervjuade.

De intervjuade, som till 65 procent var kvinnor, fick ange vilken form av stöd de kunde tänka sig:

- Ledarledd föräldrautbildning
- Träfflokal där du kan träffa andra föräldrar

- Individuell rådgivning
- Föräldratelefon
- En sida på internet för föräldrar

De fick också frågan om de kände till om någon av insatserna var tillgänglig för dem. De svarade även på om de använde internet som källa för information kring sitt föräldraskap.

– Störst intresse är det för webbsida, men ingen känner till att den finns. Detta baseras på den första omgången telefonintervjuer, och sedan dessa har kommunerna gjort om sina webbsidor, så det skulle vara spännande att se hur det ser ut idag, säger Karin Thorslund.

RESULTATET AV INTERVJUERNA visar också att kvinnor känner till ledarledd föräldrautbildning, individuell rådgiv-

ning och träfflokal i större utsträckning än vad männen gör. Däremot fanns det ingen könsskillnad vad gäller intresset för en webbplats. Internetvana har dock betydelse. Ju mer man använder internet desto större intresse för en sådan webbplats.

– Vi kan se att föräldrar som är väldigt aktiva i sitt föräldraskap använder internet för att söka kunskap, medan de som är mindre aktiva är ointresserade av åtgärder oavsett vad som erbjuds. Att försöka nå dem är ju en intressant utmaning, konstaterar Karin Thorslund och påpekar att det också är viktigt att man vänder sig till pappor i samma utsträckning som till mammor. En webbsida som riktar sig till alla föräldrar kanske ska ha specifika aktiviteter för pappor. ■

LÄSTIPS

Van der Lippe, T, Jager, A. (2006). **Combination pressure: The paid work-family balance of men and women in European countries.**

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). **Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies.** Acta Paediatrica, 97(2), 153-158.

Daneback, K., & Plantin, L. (2008). **Research on Parenthood and the Internet: Themes and Trends Cyberpsychology.** Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2(2), article 1.

De medverkande kommunerna är Ale, Tjörn, Kungälv, Stenungsund, Öckerö, Bollebygd, Mark, Borås, Tranemo, Ulricehamn, Vårgårda, Lerum, Alingsås, Herrljunga och Svenljunga. Studien finansieras av Folkhälsoinstitutet.

Barns och ungas erfarenheter av att bo växelvis

Att dela sin vardag mellan två hem

Växelvis boende fungerar bra för många barn, men inte för alla. Föräldrarnas förmåga att samarbeta är avgörande för hur det fungerar för barnen.

Det visar en första preliminär analys av en studie om barns röster om växelvis boende som Rakel Berman håller på med. Hon intervjuar barn och ungdomar mellan 9 och 18 år och kan konstatera att både barnens personlighet och relationer, samt hur det växelvisa boendet är upplagt, påverkar hur vardagslivet blir.

Antalet barn som flyttar mellan två separerade föräldrar, oftast varje vecka, har ökat kraftigt i Sverige de senaste 20 åren. Ungefär en tredjedel av alla barn till separerade föräldrar bor växelvis idag, mot cirka 4 procent i början av 1990-talet. Det växelvisa boendet ökar i många västländer, men Sverige ligger på topp, förmodligen på grund av svensk jämställdhetspolitik och en lagstiftning som betonar barns behov av att ha kontakt med båda föräldrarna.

– Men det finns inte mycket forskning om det. Vi vet inte mycket om hur det är för barnen att bo i två familjer och

hur deras vardag påverkas, säger Rakel Berman.

VÄXELVIS BOENDE är mer vanligt bland barn med svenskt ursprung. De bor oftare i storstäder och föräldrarna har en något högre utbildningsnivå och något bättre ekonomiska förutsättningar än genomsnittet för separerade föräldrar.

Det finns en väldigt stor variation i barnens berättelser beroende på barnens ålder, avståndet mellan hemmen, familjens struktur, huruvida man har lika eller olika regler och rutiner i de båda hemmen, föräldrarnas samarbete och mycket annat.

Barnen beskriver både positiva och negativa sidor av att bo i två hem. Relationen till föräldrarna är det allra viktigaste för många av dem. De är mycket medvetna om alternativet till att bo växelvis skulle vara att bara bo hos en förälder och träffa den andra ännu mindre.

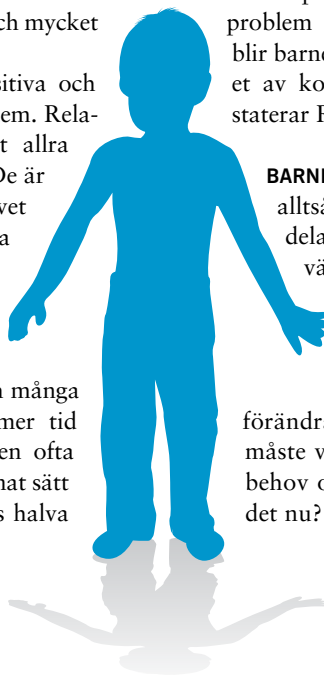
Barnen tycker att det är viktigt att ha en vardagsrelation med båda föräldrarna och många berättar att de faktiskt får mer tid med föräldrarna eftersom tiden ofta reserveras för barnen på ett annat sätt när man bara bor tillsammans halva

tiden. En del tycker att det är omväxlande och aldrig långtråkigt att flytta mellan två hem, medan andra upplever det som jobbigt med den ständiga förändringen. Saknad och längtan kan också vara påfrestande, framför allt för de mindre barnen.

– Men det är föräldrarnas konflikter som är det allra svåraste. Om föräldrarna inte klarar att samarbeta leder det till att boendet blir mindre flexibelt och barnen begränsas i sin vardag. Det finns inget förhandlingsutrymme för förändringar och alla praktiska och logistiska problem förvärras. Dessutom blir barnen ansvariga för mycket av kommunikationen, konstaterar Rakel Berman.

BARNENS BERÄTTELSE visar alltså att det finns både fördelar och nackdelar med växelvis boende.

– Men vi ska också vara medvetna om att barnens önskemål kan förändras med tiden, och vi måste vara lyhörda för deras behov och fråga ”hur har du det nu?”. ■

LÄSTIPS

Haugen, G. M. (2010). **Children's Perspectives on Everyday Experience of Shared Residence: Time, Emotion and Agency Dilemmas.** I *Children and Society*, vol 24, s.112-122.

Heide Ottosen, M., Stage, S. & Søndergaard Jensen, H. (2011). **Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse.** Köpenhamn: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Heide Ottosen, M. & Stage, S. (2012). **Deleborn i tal. En analyse af skilsmisseborns samvaer baseret på SFI's borneforlobsundersøgelse.** Köpenhamn: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Smart, C., Neale, B. & Wade, A. (2001). **The changing experience of Childhood: Families and Divorce.** Cambridge: Polity Press.

Samhället som tonårsförälder

Om socialtjänstens insats kontaktperson för ungdomar

Insatsen kontaktperson är en "hal" insats som används på många olika sätt. Samtidigt kan den definieras som det sociala arbetets kärna – att med en långvarig, regelbunden relation stötta en ung människa.

– Det finns alla skäl i världen att ta insatsen på allvar och utveckla och förbättra den, menar Helena Johansson.

Under 2012 fyller socialtjänstlagen 30 år och insatsen kontaktperson är lika gammal.

– Att införa kontaktperson var ett sätt att försöka involvera det civila samhället i det sociala arbetet, men också för att människor skulle få en inblick i hur de mest utsatta hade det och kunna föra deras talan, säger Helena Johansson.

Motivet för kontaktperson är framför allt att förebygga placering i dygnsvård. Idag har cirka 10 000 ungdomar mellan 13 och 20 år kontaktperson. Det är den näst största öppenvårdsinsatsen efter personligt stöd.

STUDIEN SAMHÄLLET SOM tonårsförälder inleddes 2010 och pågår till och med 2013. Den består av tre delstudier: tre fokusgrupper, studier av 38 sociala akter med utredning och beslut om kontaktperson, samt nio fallstudier med ett 40-tal intervjuer. Tre kommuner/stadsdelar i Västsverige är med i studien.

Det preliminära resultatet från studien av akterna visar att där finns mycket lite om uppföljning, avslut och utvärdering. Ofta är det skolan som tar initiativ till insatsen och det är där problemen syns i form av mobbing, utsatthet, frånvaro, problem med kamrater. Men det är sällan

som skolan är i fokus för utredningen eller insatsen. Och den försvinner helt när man konstruerar insatsen och pekar ut vad kontaktpersonen ska göra.

– Det finns också en hög grad av vaghet i formuleringar om

exempelvis motivet till insatsen, vilket gör att uppdraget blir svårt att genomföra, menar Helena Johansson.

Det är också förvånande att den faktor som är en av de starkaste orsakerna till sociala problem, fattigdom, inte tas upp i akterna. Det står också förvånansvärt lite om de ensamma föräldrarnas behov av avlastning.

– Vi ser en diskrepans mellan problembeskrivningen i akten och insatsens utformning. Det är sällan som kontaktperson är den enda insatsen.

Det finns några föreställningar och funktioner som präglar insatsen kontaktperson. Aktivitet är det vanligaste. Den ska gärna vara fysisk, kollektiv och organiserad, till exempel fotboll.

– När vi tittat på vad de faktiskt gör, är det inte någon som spelar fotboll tillsammans..., påpekar Helena Johansson.

Samtal och att ha någon att prata med är en annan funktion. Behov av vuxenkontakt, gärna utanför familjen, och "förebild", ofta manlig för att kompensera ensamma mammors brister, och nätverksbyggare som en lots in i "normala" sammanhang är andra funktioner.

EN PRELIMINÄR SLUTSATS är att kontaktperson är en "hal" insats.

– Vi använder begreppet kontaktperson till många olika saker. Ibland är det inom ramen för serviceinsatser, ibland efter en social utredning och beslut. Men det verkar vara en positiv insats, lätt att motivera och uppskattad. Den är, som en informant uttryckte det, det sociala arbetets kärna, med långvarig, regelbunden relation. Och det finns alla skäl i världen att ta insatsen på allvar och utveckla och förbättra den på alla upptänkliga sätt! ■

LÄSTIPS

Johansson H, Franséhn M och Regné M (2011) Varför gillar socialsekreterare insatserna kontaktperson och kontaktfamilj? i Höjer I & Höjer S (red) **Familj, vardagsliv och modernitet**. Göteborg, Institutionen för socialt arbete

Vinnerljung, B., Brännström, L. och Hjern, A. (2012) **Kontaktfamilj/-person för barn**. Uppföljning och utvärdering med registerdata, Rapport i Socialt arbete 138, Stockholms universitet

Import av amerikanskt selekterat föräldrastöd till Sverige

– kan det funka?

Ja, det kan fungera – om man håller sig till de områden, till exempel trots- och uppförandeproblem, och den målgrupp som programmet är utformat för. Det visar en studie av föräldraträningsprogrammet De otroliga åren.

Det finns idag en mängd olika program för strukturerad föräldraträning, som utvecklats framför allt i USA. Att föra över dem till svenska förhållanden är inte okomplicerat.

– Det bekymrar mig ibland att man tar hit modeller, överför dem utan att pröva om de funkar under svenska förhållanden. De måste testas och utvärderas även här, så att vi använder dem till det de ska användas för, menar Ulf Axberg.

Modellerna är oftast utvecklade för selekterade, indikerade insatser mot allvarliga trots- och uppförandeproblem. De ska alltså användas för riskgrupper och individer som har klart identifierade, ihållande problem. Att programmen behövs hänger ihop med att det är viktigt att ta tag i barnens problem tidigt, eftersom ett utagerande beteende tidigt i livet ökar risken för att få stora problem i vuxen ålder. Det har också en bred korrelation med andra problem.

– Många av de arga barnen är ledsna barn, de uttrycker sin olust och ångest med ilska, konstaterar Ulf Axberg.

I ett barns utveckling finns sårbarhets-

och riskfaktorer som på olika sätt måste förebyggas, hindras eller undanröjas, till exempel stress i familjen eller brister i uppfostran. Motstånds- och skyddsfaktorer är viktiga att upptäcka, stödja eller skapa. Genom att rikta insatser mot de faktorer som kan påverkas kan skyddsfaktorer förstärkas och riskfaktorernas effekter minska.

Insatser bör göras så tidigt som möjligt och bland annat syfta till att föräldrar och barn får en positiv relation, hårda och/eller inkonsekventa uppfostningsmetoder minskar, direkt påverka beteendeproblemen samt öka förmågan att hantera ett aggressivt beteende.

VÄGLEDANDE SAMSPEL, Föräldrakraft, COPE, De otroliga åren och KOMET är några av de strukturerade föräldraträningsprogram som används i Sverige. De flesta bygger på föräldraträningspyramiden där basen är samvaro, värme och trygghet. När det är på plats kan man bygga vidare med beröm och belöningar och därefter sätta ramar, gränser eller konsekvenser.

– När vi arbetar med föräldrarna vill de ofta börja med att lära sig sätta gränser, men börjar man med det i toppen, utan att det finns en bas, blir det är ganska svajigt föräldraskap, påpekar Ulf Axberg.

Tillsammans med Anders Broberg har han studerat De otroliga åren och tittat på vilka förändringar i nivåer av beteendeproblem som skett, hur effekterna hål-

ler över tid och om de sprids till skolan samt vad föräldrar tycker om modellen. Sammanlagt ingick föräldrar till 62 barn mellan 4 och 8 år i studien. En del lottades att stå på väntelista för att få gå programmet och en grupp genomförde det.

RESULTATET VISAR ATT en stor andel i gruppen som gick programmet fick minskade trots- och uppförandeproblem. Det fanns också en viss effekt i skolan och den var tydligast ett år efter att programmet hade avslutats. Föräldrarna var överlag mycket positiva till programmet och skulle rekommendera det till andra. Det verkar också som om programmet kan ”buffra” i konflikter mellan föräldrarna i och främja upplevelsen av en god allians i föräldraskapet. ■

LÄSTIPS

Axberg, Ulf, & Broberg, Anders G. (2012). **Evaluation of "The Incredible Years" in Sweden: The transferability of an American parent-training program to Sweden.** *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(3), 224-232.

Forster, Martin. (2009). **Fem gånger mer kärlek.** Stockholm. Natur och kultur.

Furlong, Mairead, McGilloway, Sinead, Bywater, Tracy, Hutchings, Judy, Smith Susan & Donnelly, Michael (2012). **Behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years.** *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (2). Hämtad från <http://www.mrw.interscience.wiley.com/cochrane/clsysrev/articles/CD008225/frame.html>. doi:10.1002/14651858.CD008225.pub2

Webster-Stratton, Carolyn H., & Taylor, Ted (2001). **Nipping early risk factors in the bud: preventing substance abuse, delinquency, and violence in adolescence through interventions targeted at young children (0-8 Years).** *Prevention Science*, 2(3), 165-192.

"BARN S VÄLBEFINNANDE OCH FAMILJERS VILLKOR" är ett forskningsnätverk med FoU i Väst, institutioner vid Göteborgs universitet samt Länsstyrelsen Västra Götaland. Nätverket var värd för konferensen som lockade omkring 500 deltagare, från mer än 200 arbetsplatser inom skola, vård, socialtjänst och lärosäten. Dagen gav en bred belysning av pågående barn- och familjeforskning – och till våren 2013 planeras en särskild konferens om föräldrastöd, lovade Cecilia Bokenstrand, chef för FoU i Väst/GR när hon hälsade alla välkomna till biografen Draken.

2011 arrangerade nätverket en konferens på temat Barn av vår tid som resulterade i en forskningsantologi som presenterar aktuell forskning om barn. Forskningsantologin Barn av vår tid kan beställas från FoU i Väst/GR eller laddas ner från www.grkom.se/fouivast eller www.lansstyrelsen.se/vastragotaland.

 Under konferensen filmades föreläsningarna. De kan ses, en och en, på www.grkom.se/foraldrarivartid och www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

För information om aktuella konferenser och publikationer gå in på:

- www.grkom.se/fouivast
- www.grkom.se/sociala
- www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

Kontaktpersoner:

FoU i Väst/GR: Elisabeth Beijer, elisabeth.beijer@grkom.se
Länsstyrelsen Västra Götalands län: Lennart Rådenmark
lennart.radenmark@lansstyrelsen.se